

HOGYAN HASZNÁLJUK A KÖNYVET?

A biológia iránt érdeklődő, érettségire készülő diákoknak, tanáraiknak, egyetemre, főiskolára jelentkezőknek szánjuk az új feladatgyűjteményt. Fő célkitűzésünk a két-szintű érettségi vizsgára történő készülés, illetve felkészítés segítése. A biológia tantárgyi vizsga legfontosabb újdonsága, hogy közép- és emelt szinten is írásbeli és szóbeli vizsgát kell tenniük az e tantárgyat választó diákoknak. A korábbi felvételi vizsgákhoz képest új típusú feladatok is megjelennek az érettségien, és a feladatlapok felépítése is eltér valamelyest az elmúlt években megszokottól. A biológia érettségi vizsgáról részletes áttekintést adunk a könyvünk végén található függelékben.

A biológia írásbeli érettségi vizsgán a megoldásokat a feladatlapon kell kidolgozni, és azt kell beadni. Ebben a feladatgyűjteményben – a valódi érettségi feladatsoroktól eltérően – nem adunk helyet a megoldások leírására, azért, hogy a könyvet többen vagy többször is használhassák. A helyes megoldásokat a könyv végén lévő javítási útmutatóban adjuk meg.

Az érettségi vizsgakövetelmények emelt szintje magában foglalja a középszint követelményeit is. A vizsgaleírás szerint a feladattípusok többsége is közös. A közép- és emelt szinten vizsgázók különböző helyszíneken és más-más feladatsort kapnak, de a feladatok jó része a kétféle szint között felcserélhető. A könyvünkben közreadott feladatsorok vázát a középszintű követelmények alapján készült feladatok alkotják, amelyekből az előírások szerint 80 pont szerezhető egy-egy feladatsorban. Ezen feladatok mellett változó számú és pontértékű emelt szintű feladatot is tartalmaznak a feladatsorok. Az emelt szintű feladatokat csillag (*) jelöli. Aki tehát középszintre készül, a csillaggal jelölt feladatokat kihagyhatja, aki viszont emelt szinten szeretne érettségizni biológiából, annak az összes feladatot célszerű megoldania.

A felkészülés megkönnyítése érdekében a feladatsorok nagy része tematikailag nem vegyes, hanem egy-egy meghatározott ismeretkörre vonatkozik, mindig úgy, hogy nem feltételezi a később következő témák tudását. A témakörönként összeállított feladatsorok után néhány „valódi”, mindenféle témakört tartalmazó feladatsort is közreadunk, hogy a gyakorlást ilyen keretekben is elősegítsük.

A feladatgyűjtemény az alábbi tankönyvek, segédkönyvek és CD-k tematikája szerint készült: Kropog–Mándics–Molnár: *Biológia 10–11–12*. (Tankönyvek a gimnáziumok számára CD-melléklettel.) Mándics–Molnár: *Ennyit kellene tudnod biológiából*.

A szerzők

A feladattípusok megoldási útmutatója

ÁBRAELEMZÉS. Az ábra részeit betűk jelölik. Mellette rövid leírások egyes részletek jellemző tulajdonságát adják meg. A leírásokhoz az ábra megfelelő betűjelét kell leírni. Ezenkívül szerepelhetnek még az ábrával kapcsolatos, szövegesen vagy táblázatosan megoldandó feladatok is.

ÁBRAFELISMERÉS. Az ábra betűkkel jelölt részleteit meg kell nevezni.

EGYSZERŰ VÁLASZTÁS. Ezekben a feladatokban nagybetűkkel jelölt lehetséges megoldások szerepelnek, amelyek közül az egyetlen megfelelőt kell kiválasztani. Ezeknek a feladatoknak a helyes megoldásáért értelemszerűen 1-1 pont jár.

HALMAZOK. Tartalmilag a párosításhoz hasonló a halmazok közötti kapcsolatok felismerését és halmazba sorolást elváró feladatok típusa is. Ezeknél a feladatoknál külön utasítás olvasható a megoldás módjára.

IGAZ – HAMIS. Azt kell eldönteni, hogy az állítások igazak vagy nem, és ennek megfelelően I (igaz) vagy H (hamis) betűt leírni a megoldásba. A feladatok helyes megoldásáért 1-1 pont jár.

IRÁNYÍTOTT ESSZÉ. Valamely téma címe és a figyelembe veendő szempontok megadása alapján szabadon, de kerek mondatokban fogalmazva kell leírni az ismereteket, illetve a véleményt. Ez a feladattípus csak emelt szinten fordul elő.

NÉGYFÉLE ASSZOCIÁCIÓ. E kérdéstípusban két fogalom azonos, illetve eltérő jellemzőit kell megállapítani. Az állítások vagy az egyik (A), vagy a másik (B), vagy mindkét (C), vagy pedig egyik fogalomra sem (D) vonatkoznak. A feladatok helyes megoldásáért 1-1 pont jár.

ÖSSZETETT VÁLASZTÁS. A nagybetűkkel jelölt helyes megoldás(ok) betűjelét kell leírni. Azt is el kell dönteni, hogy egy vagy több betűjelet kell-e leírni a megoldásban. Ezeknél a feladatoknál nem tüntettük fel az elérhető pontszámot, hogy ezzel ne segítsük a megoldást.

ÖTFÉLE ASSZOCIÁCIÓ. Ebben a feladatban azt kell eldönteni, hogy a sorszámozott megállapítások melyik, nagybetűvel jelölt fogalomra vonatkoznak. A feladatok megoldásakor a megfelelő betűt kell leírni. A feladatok helyes megoldásáért 1-1 pont jár.

PÁROSÍTÁS. Ennél a feladatnál két csoportban szereplő fogalmakat, jelenségeket kell egymással párba állítani. A feladat bevezető utasításában szerepel, hogy a megfeleltetés egy-egyértelmű-e, vagy sem. Ez azt jelenti, hogy egyes esetekben minden, számmal jelölt fogalomhoz csak egyetlen (betűjelzésű) másik fogalom párosítható, más feladatoknál viszont egy-egy betű több állításhoz is tartozhat. Az is lehetséges, hogy egy állításhoz egynél több betűt kell hozzárendelni.

RÖVID VÁLASZ. Önállóan kell megadni vagy megfogalmazni a megoldást, amely lehet egy szó vagy egy-két mondat, a kérdéstől függően. Ha a megoldás egyetlen szó, akkor általában mást nem lehet elfogadni. Ha azonban a válasz többé-kevésbé szabadon megfogalmazható, akkor a javítási útmutatóban leírtakkal nem szó szerinti, hanem csak értelemszerű egyezést kell elvárni. A várt válasz mélységére, terjedelmére következtetni lehet a kérdés után feltüntetett pontszámból.

SZÁMOLÁSI FELADAT. A tanulmányokból ismert, illetve a feladatban leírt adatok felhasználásával számolással kell a kérdésre választ keresni.

SZÖVEGELEMZÉS. Tudományos ismeretterjesztő szöveg elolvasása után a szöveghez kapcsolódó feladatokat kell megoldani. Előfordul, hogy a kérdések egy részének megoldásához nemcsak a szövegben olvasottak, hanem a saját ismeretek is szükségesek. A kérdésekre általában rövid választ kell adni, melynek mélységére, terjedelmére következtetni lehet a feladat után feltüntetett pontszámból.

A feladatokban szereplő ismeretterjesztő szövegrészek csak illusztrációként szolgálnak.

SZÖVEGKIEGÉSZÍTÉS. A szövegkörnyezet alapján odaillő, sorszámokkal jelölt, hiányzó kifejezéseket kell leírni. Minden helyesen megadott kifejezés 1-1 pontot ér.

TÁBLÁZATOS FELADAT. A feladat egy táblázat üres celláinak értelemszerű kitöltése. A kihúzott cellákba nem kell írni. Minden helyesen megadott kifejezés, adat stb. 1-1 pontot ér.

*1. feladatlap***A RENDSZEREZÉS ALAPELVEI, A PROKARIÓTÁK
ÉS AZ EGYSEJTŰ EUKARIÓTÁK****I. A rendszerezés alapjai (12 pont + 11 pont)****IGAZ – HAMIS**

1. Carl Linné rendszere volt az első tudományos igényű, természetes rendszer.
2. Linnétől származik a fajok tudományos nevének bevezetése (kettős nevezékταν).
3. Charles Darwin természetes, fejlődéstörténeti rendszer kidolgozása mellett érvelt.
4. Darwin evolúciós elmélete robbanásszerű fejlődést eredményezett a biológiában.
5. A rendszerezés alapegysége a faj, vagyis azon egyedek összessége, amelyek egymással tényleges szaporodási közösséget alkotnak.

RÖVID VÁLASZ

6. Milyen jellemzőjük alapján sorolják a kékbaktériumokat és a baktériumokat közös rendszertani csoportba? Válaszában a rendszertani csoportot is nevezze meg! (2 pont)

A baktériumokat sokféleképpen rendszerezik. Többek között alak, illetve anyagcsere szerint is csoportosítják őket.

7. Alak szerint milyen csoportokba sorolják a baktériumokat? (3 pont)
8. Milyen rendszert hozunk létre, ha alakjuk szerint osztályozzuk a baktériumokat? (1 pont)
9. Nevezze meg azt a vizsgálati eljárást, amely lehetővé teszi a baktériumok korszerű rendszerének kidolgozását! (1 pont)

*PROBLÉMAFELADAT

Rendszerezze a hóvirágot, a napraforgót, a gyöngyvirágot és a pongyolapitypangot! Ossza két csoportra a felsorolt növényeket egyrészt úgy, hogy a 8. kérdésben szereplő rendszert alkotson, illetve úgy, hogy korszerű legyen a rendszere!

- *10. Írja le a 8. kérdésben szereplő rendszernek megfelelő csoportosítást és a rendszerezési szempontot! (2 pont)
- *11. Írja le a korszerű rendszerezésnek megfelelő csoportosítást és adja meg a rendszerezési szempontot is! (2 pont)

*PÁROSÍTÁS

Párosítsa a számokkal jelölt rendszertani kategóriákat és a betűkkel jelzett élőlény-csoportokat!

*12. törzs	A. emlősök
*13. osztály	B. ember (Homo)
*14. fajta	C. Homo sapiens
*15. nemzetség	D. gerincesek
*16. faj	E. europidok
*17. alfaj	F. állatok
*18. ország	G. vizsla

II. Anyagcseretípusok (9 pont)**TÁBLÁZATOS FELADAT**

Csoportosítsa az anyagcsere típusa alapján a felsorolt élőlényeket, írja a csoport betűjelét a táblázat megfelelő helyére! Írja le az 1., 2., 3. sorszámoknak megfelelő kifejezéseket is! Egy számhoz több élőlénycsoport is tartozhat. (A nitrifikáló baktériumok kémiai energiát használnak fel a szén-dioxid szerves anyagokba történő beépítéséhez.)

- A. egysejtű zöldmoszat
- B. nitrifikáló baktériumok
- C. papucsállatka
- D. a vérhas kórokozója
- E. Oscillatoria (kékbaktérium)
- F. Helicobacter pylori (gyomorban élő ősbaktérium)

Anyagcseretípus – szerep az életközösségekben		Az élőlénycsoport betűjele
1.	2.	3.
	Kemoszintézis	4.
Heterotróf	Fogyasztó	5.
	6.	7.